

Vaqif YUSİFLİ,
filologiya elmləri doktoru

*Həsət nə ağırdır, çəkə bilmirəm,
Üzümə bağlıdır yolu dağların.
Daha öz yurduma eöçə bilmirəm,
Uzanılı qalib qolu dağların.*

*Kəkotu, əvəlik, qıpxbuğum, şomu,
Özgədir ləzzəti, başqadır tamı.
Min dərdə dəvadır bir güllün qomu,
Sinəsi dərmanla dolu dağların.*

*Beşbulaq yaylağı, Bacılı düzü,
Qatarpdaşın yayı, Qırxqızın yazı,
Kişnəyir köhlənlər, mələşir quzu,*

Laçın həsrətiylə yazılan çox şeirlər oxumuşam, amma Bənövşə xanımın bu şeiri doğrudan da bir həsrət çələngidir. Laçına qovuşmaq üçün küləyə üz tutur: "Qurban olum apar məni, ay külək, Bu həsrətdən qopar məni, ay külək!" deyir.

Bənövşə Daşdılının bir neçə şeiri bənövşəyə həsr edilib. Bəlkə də bunda bir sirr var, adı Bənövşə, şeirlərinin qəhrəmanı da bənövşə. Amma şeirlərində bənövşəyə bu məftunluq, bu heyrətamiz sevginin bir səbəbi ola bilər: o da təbiəti, onun zərif güllərini, çiçəklərini, hər ağacını, o ağacın hər yarpağını sevməkdir.

*Sən dağ çiçəyisən, dağ gözəlisən,
Gedib özgə yeri gəzmə, bənövşə.
Sevgisindən küsən gözəllər kimi,
Boyun büküb, dodaq bühmə, bənövşə.*

Qurbanıdan üzü bəri Azərbaycan poeziyasında bənövşə vəsf edilib. Bənövşə çiçəyi gözəllik rəmzi kimi şairlərin şeirlərinin zərif qəhrəmanı olub. Bənövşə Daşdılı da bu ənənəni zərif misraları ilə yaşadır.

san qəlbində bir fırtına yaratmırsa, onu hissələrin burulğanına qərq eləmirsə, ondan danışmaq süni olar. Yanğısız sevgimi olar? Bənövşə xanımın lirik qəhrəmanı-eşqi həyatının mənası bilən o zərif qadının sevgiyə münasibəti "Ölməyə dəyər" şeirində belə ifadə edilib:

*Gizli-gizli baxıb səni süzərsə,
Yoluna çiçəklər, güllər düzərmə,
Nə səndən yorulub, nə də bezərsə,
Düşərsə Məcnun tək çöllərə əgər,
Bax, onun Leylisi olmağa dəyər!*

Əlbəttə, indi Məcnun dövrü deyil, kimə Leylisinə çatmayanda səhralara düşsün. Amma Məcnun kimi eşqdə sabitqədəm olmaq gərəkdir! Məcnunluq divanəlik deyil, aqillikdir.

*Səni sultan bilib, səni xan bilib,
Öz canın unudub səni can bilib.
Canını yolunda bir qurban bilib,
Fərhad tək Bisutun çaparsa əgər,
Bax, onun Şirini olmağa dəyər!*

Bənövşənin bənövşələri

Gözəldir həm sağı, solu dağların.

*Zirvəsində daşdan qala quraydın,
Keşiyində gecə-gündüz duraydın.
Bitib bənövşə tək boynun buraydın,
Olaydın Bənövşə, qulu dağların!*

Həsət qaldığı Laçın dağlarına böyük nisgillə yazdığı bu şeirin müəllifi Bənövşə Daşdılıdır. Laçında balaca bir kənddir Daşdılı, gözəlliyi göz oxşayan bir kənd və Bənövşə xanım o kənddə dünyaya göz açıb. İndi o kəndi tez-tez yuxularında görür. Şeirlərinin əsas mövzusu isə Laçındır, onun dağlarıdır, meşələri, kəndi Daşdılıdır.

Loğma torpaq, doğulduğun kənd, ocaq, ana mehri, hətta oradakı bir solğun yarpaq belə illər keçdikcə xəyallarına qovuşur. Amma bu xatirələr tək xəyal deyil, hər gün canında, qanında yaşanan hisslərdir.

Bənövşə Daşdılı hisslər, duyğular, xatirələr şairidir. İndiyə qədər çap etdirdiyi "Yurd həsrəti", "Bənövşəsi solan Laçın", "Səndən aralı" və "Sən yanımda olmayanda" şeir kitablarında da duyğulu şeirləri ilə qarşılaşmışıq.

*O əsir qarlı dağlardan
Görünən mənim elimdir.
Şaxta vuran o tağlarda
Saralan mənim gülümdür.*

Çadırları qurulmayıb,

*Ceyranları vurulmayıb,
Bulanıqdır, durulmayıb,
Ağlayan Ala gülümdür.*

*Çiçəkləri saçın yolur,
Balı pətəyində qalır,
Nə otları naxış salır,
Nə biçin yeri kilimdir.*

*Torpaqları torpaq deyil,
Yarpaqları yarpaq deyil,
Bulaqları bulaq deyil,
Gözümdən axan selimdir.*

*Mən sənə baxmaqdan doymadım axı,
Heç zaman qəlbinə dəymədim axı.
Bircə ləçəyinə qıymadım axı,
Sən də ürəyimi üzmə, bənövşə.*

Çiçəklə insan kimi danışmaq, onu da öz həmdəmi sanmaq təbiət şairlərinin içindən gəlir. Şair öz içindəki, duyğularındakı təbiətdən əsl təbiətə boylanır. Bənövşəyə həsr etdiyi başqa birmə şeiri də Bənövşə xanımın ən yaxşı şeirlərindən biridir. Daşın arasında bitən bir bənövşə görür Bənövşə xanım, duyğuları dilə gəlir:

*Boynunu əyibdir vətən qəmindən,
Hara getsə ona yetən qəmindən,
Bağrının başında bitən qəmindən,
Boğur gözlərində yaş bənövşəni.*

Bu şeirdə iki obraz diqqəti cəlb edir: Bənövşə və Daş. Zəriflik və Sərtlik. Bənövşə zəriflikdə çiçəklərin ən gözəlidir və əsrlər boyu poeziyamız bu zərifliyi tərənnum edib. Amma sən demə, zəriflik sərtliyin önündə daş olarmış. Bənövşə Daşa dönür. Amma şeirin sonunda təskinlik tapır:

*Baxma, boynun büküb ellər içində,
Sıxılıb daş barmaq, əllər içində.
Çiçəklər içində, güllər içində,
Yaradan yaradıb baş bənövşəni.*

Bənövşə Daşdılının şeirləri bizim hamımızın gözümüzün, qulağımızın, hissiyatımızın aldığı qoşmada, hecəda yazılıb. Demək olar ki, bu şeirlər dilimizin zərifliyinə, incəliyinə heç bir xələl gətirmir. Hiss olunur ki, Bənövşə xanım xalq şeirinə, aşiq poeziyasına yaxşı bələddir. Fikrini sadə, amma obrazlı şeir dililə ifadə etməyə çalışır. Bəzi şeirlərində az da olsa nəzərə çarpan zəifliklər (ayrı-ayrı misralar, bəndlər arasında məntiqi əlaqənin pozulması) nəzərə çarpsa da, əksər şeirlərində sözün, ifadənin gözəlliyinə diqqət yetirir.

Bənövşə Daşdılının sevgi şeirləri də öz səmimiyyəti ilə seçilir. Bu şeirləri bütövlükdə yaşanan hisslərin məcmusu adlandırmaq olar. Lirik qəhrəmanın keçirdiyi hisslərin təbiiliyinə inanırıq. Çünki sevgi in-

Təbii ki, indi zamanədə Fərhad kimi Şirin eşqinə fədakarlıq edən aşiqlər tapa bilməzsən. Bax, Bənövşə xanım elə bu həqiqəti nəzərə çarpdırır ki, sevmə Aşiq Fərhad kimi bütün məşəqqətlərə dözməlidir. Beləliklə, sevginin klassik qəhrəmanları müasir sevmələr üçün bir örnəyə çevrilir.

Bənövşə xanımın qoşmalarında xalq poeziyasının ətri gəlir, -desəm, bunu mübaliğə hesab etməyin. Amma onun qoşmalarında xalq poeziyasından nə qədər təsir dalğaları görünərsə belə, o qoşmalar bu günün şeirləridir. Yəni təzə qoşmalardı

*Fələk qılincini vurub köksümə
Qəfil ürəyimi doğradı qat-qat.
Köklədi bəxtimi daim əksimə,
Qara saplar ilə bağladı qat-qat!*

*Salıb fırtınaya sıxdıqca sıxdı,
Soymadı qəzəbi, şimşəktək çaxdı.
Qoca palid idim, köksümdən yıxdı,
Yandırır şcinəmi dağladı qat-qat!*

*Yoxdur bir gümanı, yoxdu pənahı,
Görən Bənövşənim nədir günahı?
Yüksəlib göylərə yənə də ahı,
Sel olub göz yaşı çağladı qat-qat!*

Bənövşə Daşdılı el şairlərinin çox müraciət etdikləri deyişmələrə də maraq göstərir. Və onun Qalib Şamxal oğlu, Qalib Həsən oğlu və Səadət Gəncəli ilə deyişmələri aşiq ədəbiyyatının bu dəbdən düşməyən janrına bir təzə hava gətirir. Deyişmələrdə kiminsə qalib gəlməsi əsas şərt deyil, əsas odur ki, dərindən bölüşsən, səni düşündüyün məsələlərə münasibət bildirirsən.

Bənövşə xanıma yaradıcılığında uğurlar arzulayıram. Tövsiyəm budur ki, daha gözəl şeirlər yazsın, bir gün Laçının azad olunacağına inamı daha da artsın. Yənə də bənövşələrdən yazsın, onların qəmi görkəmindən yox, ətrindən, gözəllik saçan rayihəsindən yazsın. Və onun bir şeiri -bu şeir Allaha müraciətlə yazılıb- İnsan haqqındadır və hamımızın ürəyindən keçən bir misra ilə sözümü bitirirəm: "Nə olar, qocaltma, Allah insanı!"